

створення єдиної Української Помісної Православної Церкви, як головної ідеї українського народу на шляху до його реальної єдності.

1. Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссией для разбора древних актов. – Ч.1. – Т. 5. – К., 1872. – 666 с.

2. Заява Архієрейського Собору УПЦ КП від 13 травня 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://church.net.ua/detalno/uapc/korotka-replika-shchodo-zvernennja-arkhijereiskogo-soboru-upc-kp-vid-13-travnja-2016-roku-v-chastini-istorichnoji-ta-kanonichnoji-spadkovosti.html>

3. Кагамлик С.Р. Діяльність української православної ієрархії як консолідаційний чинник українського суспільства (від імперії до сучасності) // Українознавчий альманах. – Випуск 19. – К., 2016. – С. 126-129.

4. Кагамлик С.Р. Культурно-просвітницькі осередки українських православних ієрархів ранньомодерного часу як чинник консолідації українського народу // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Українознавство». – Випуск 18. – К., 2016. – С. 21– 25.

5. Соловьев С.М. История России с древнейших времен: В 18 книгах, 29 томах. – Кн. 10. – Т. 19-20. – М.: Голос; Колокол-Пресс, 1998.

6. Соловьев С.М. История России с древнейших времен. В 18 книгах, 29 томах. – Кн. 13. – Т. 25-26. М.: Голос; Колокол-Пресс, 1999.

7. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (ЦДІАК України), оп.1 друк., спр. 37.

8. ЦДІАК України, ф. 128, оп. 1 друк., спр. 135.

9. ЦДІАК України, ф. 128, оп. 2 черн., спр. 28.

10. Шпачинский Н. Киевский митрополит Арсений Могилянский и состояние Киевской митрополии в его правление (1757-1770 г.). – К., 1907.

References:

1. Arhiv Yugo-Zapadnoy Rossii, izdavaemyiy Komissiey dlya razbora drevnih aktov. 1872. Collection of documents. Ch.1; T. 5; Kiev. 666 s (in Russian)

2. Statement of the Bishops' Council of the UOC-KP from May 13, 2016. <http://church.net.ua/detalno/uapc/korotka-replika->

shchodo-zvernennja-arkhijereiskogo-soboru-upc-kp-vid-13-travnja-2016-roku-v-chastini-istorichnoji-ta-kanonichnoji-spadkovosti.html (in Ukraine).

3. Kagamlyk, S.R. 2016. Diyal'nist' ukrayins'koyi pravoslavnoyi iyerarkhiyi yak konsolidatsiynyy chynnyk ukrayins'koho suspil'stva (vid imperiyi do suchasnosti). [Activities of the Ukrainian Orthodox Hierarchy as a Consolidation Factor in Ukrainian Society (from Empire to Present)]. Article. Ukrainoznavchyi almanakh. Vypusk 19. S. 126-129 (in Ukraine)

4. Kagamlyk, S.R. 2016. Kul'turno-prosvitnyts'ki oseredky ukrayins'kykh pravoslavnykh iyerarkhiv rann'omodernoho chasu yak chynnyk konsolidatsiyi ukrayins'koho narodu [Cultural and educational centers of Ukrainian Orthodox hierarchs of early modern time as a factor of consolidation of the Ukrainian people]. Article. Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya "Ukrayinoznavstvo". Vypusk 18. S. 21-25 (in Ukraine).

5. Solovev, S.M. 1998. Istoriya Rossii s drevneyshih vremen. V 18 knyгах, 29 tomah [History of Russia since ancient times] Monography. Kn.10; T. 19-20. Moscov. Golos, Kolokol-Press (in Russian).

6. Solovev, S.M. 1999. Istoriya Rossii s drevneyshih vremen [History of Russia since ancient times]. V 18 knyгах, 29 tomah. Monography. Kn.13; T. 25-26. Moscov. Golos, Kolokol-Press (in Russian).

7. Centralnyi derzhavnyj istorychnyj arhiv Ukrainy, Kyiv (CDIAK Ukrainy). Fond 128; Opys 1 druk.; Sprava 37.

8. CDIAK Ukrainy. Fond 128; Opys 1 druk.; Sprava 135

9. CDIAK Ukrainy. Fond 128; Opys 2 chem.; Sprava 28.

10. Shpachinskiy, N. 1907. Kievskiy mitropolit Arseniy Mogilyanskiy i sostoyanie Kievskoy mitropolii v ego pravlenie (1757-1770 years.) [Kyiv Metropolitan Arseniy Mogilyansky and the state of the Kyiv Metropolitanate in his reign (1757-1770 rr.)]. Monography. Kiev (in Russian).

УДК 070.1:32(477)

Олена Литвиненко

РОЛЬ ЗМК У ПЕРІОД ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анотація. Інформаційно-пропагандистська діяльність Російської Федерації у постколоніальний період належить до маловивчених і актуальних проблем. Автор визначає особливості інформаційно-пропагандистської кампанії РФ в Україні у постколоніальний період. Ці кампанії спрямовуються на формування антиукраїнських настроїв і в Росії, і в Україні. Автором досліджено форми і методи інформаційного впливу на громадян України з боку мас-медіа Російської Федерації із залученням антиукраїнських громадських організацій.

У статті розглядається феномен гібридного інформаційного простору постколоніальної України, що поєднує інститути громадянського суспільства, політичної нації та імперські неокolonіальні практики. У статті аналізується сучасний досвід будівництва держави в Україні виходячи з проблеми забезпечення безпеки і збереження суб'єктності в міжнародній політиці. При цьому гібридність політичного простору забезпечує гнучке реагування на зовнішні та

внутрішні виклики. Однак сформований гібридний інформаційний простір може привести до ерозії української державності.

Колоніальна політика Росії завжди проводилась з використанням сильної ідеологічної основи і засобів масової пропаганди. Автор аналізує феномен культурного імперіалізму в контексті інформаційної безпеки. Деякі проблемні аспекти цієї інтерпретації досліджуються з використанням постколоніальної теорії.

У статті розглядається категоріальний статус поняття «постколоніалізм» в інформаційній сфері, визначається його сутність і основні риси. Це поняття пов'язане з питаннями невизначеності, розпливчастості й багатозначності в рамках постколоніальної теорії. Автор пропонує перспективні напрямки для подальших досліджень.

Ключові слова: колоніалізм, імперія, імперіалізм, постколоніальні дослідження, політична суб'єктність, інформаційний простір, імперський дискурс, постколоніальний дискурс, Росія, Україна.

Olena Lytvynenko

THE ROLE OF MASS MEDIA IN THE POSTCOLONIAL DEVELOPMENT OF UKRAINE

Abstract. Propaganda campaign performed by Russian Federation during the post-colonial period is an important but often neglected issue. The author identifies features of Russian propaganda campaign during the postcolonial period. This campaign is aimed at forming anti-Ukrainian sentiments both in Russia and Ukraine. Author studies forms and methods of informational impact made by various Russian media outlets on the citizens of Ukraine with the assistance of anti-Ukrainian NGOs.

The research is made through the prism of the scholarly postcolonial methodology, employed by international thought in the field of Humanities when analyzing the Politics, Culture, Literature, History of former colonial countries.

This article elaborates on the current problems and future prospects of postcolonial studies in modern Ukrainian social and humanitarian sciences. Author examines the main provisions of postcolonial theory. Ukrainian mass media are considered in the context of postcolonial studies.

The article describes the phenomenon of hybrid information space of postcolonial Ukraine that combines institutions of civil society, political nation and imperial neocolonial practices. Author analyzes current experience of transition to political statehood in Ukraine taking into consideration security concerns and the need to preserve subjectivity in international politics. In this regard such hybrid political space allows facing foreign and domestic challenges. However, such a hybrid system may result in the erosion of Ukrainian statehood.

Colonial policy of Russia has always been carried out with the use of a strong ideological basis and tools of mass propaganda. The article analyzes the phenomenon of cultural imperialism in the context of information security. Some problematic aspects of this interpretation are interpreted using postcolonial theory.

The article discusses the importance of this issue for postcolonial society. Its main focus is on the importance of adequate responses to the challenges of postcolonial era by society.

The author tries to conceptualize Russian-Ukrainian relations on the basis of the Ukrainian and Russian Mass-Media as two confronting discourses. The similarity between present-day Russian imperial discourse and expansionist discourse of the "classical" colonial empires is evident.

The article analyses categorical status of the term «postcolonialism» in the information sphere specifies its essence and main features. The term incorporates the phenomenon of ambiguity, vagueness and polysemy in postcolonial theory. The author offers promising directions for further research.

Key words: colonialism, empire, imperialism, postcolonial studies, political subjectivity, information space, imperial discourse, postcolonial discourse, Russia, Ukraine.

Інформація завжди була для світової цивілізації важливим ресурсом існування й розвитку, проте в період постколоніальної доби «інформаційний потенціал» виходить на рівень поруч з найнеобхіднішими параметрами забезпечення національної безпеки, що можна порівняти навіть з «військовим потенціалом» «економічним потенціалом» тощо.

Сучасні тенденції розвитку світової, у тому числі й української спільноти свідчать про подальше зростання ролі інформації, інформаційних ресурсів у формуванні та розвитку економічної, соціально-культурної, духовної, політичної, а також військової сфери країни. У цьому контексті великої ваги набуває потреба в захисті державного інформаційного простору від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз. Тому від ефективності формування стратегії й механізмів інформаційної безпеки за таких умов залежить не лише рівень життя громадян у державі, а й сам факт існування держави, оскільки кордони країн визначаються вже не стільки географічними

межами, скільки інформаційними. Інформаційна безпека – це складова національної безпеки, свідомий і цілеспрямований вплив суб'єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні й достатні умови для: забезпечення інформаційного суверенітету України; удосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активного залучення ЗМК до боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України, неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність ЗМК, дискримінації в інформаційній сфері й переслідування журналістів за політичні

позиції; ужиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Ефективна й захищена інформаційна інфраструктура має здатність сприяти державі під час розв'язання низки економічних, політичних, дипломатичних, духовних, культурно-просвітницьких, а також військових завдань, що є значно менш вартісним варіантом вирішення суперечливих різнорівневих питань. Крім того, інформаційна безпека є основоутворюючим чинником для забезпечення інформаційного суверенітету держави, тобто права на формування і здійснення національної інформаційної політики відповідно до законодавства країни та міжнародного права.

У постколоніальний період розвитку Української держави вагому роль в інформаційній сфері відіграють мас-медіа або ж засоби масової комунікації (ЗМК), які у всій своїй сукупності, у трансконтинентальному, національному і регіональному вимірі відображають інформаційну картину світу. Із них сучасна людина дізнається про те, що, коли і де відбулося, знаходить оперативне тлумачення тих чи інших подій. Інформація ЗМК – найбільш масова і доступна, тому здатна маніпулювати суспільною думкою й створювати так звану «інформаційну картину світу», що не завжди відповідає реальній дійсності. Більшість дослідників сходяться на думці, що *масова інформація* – це стереотипізована інформація, яка оперативно та регулярно поширюється на велику, географічно розпорошену аудиторію. Оскільки соціальне значення ЗМК пов'язане, перш за все, із розвитком масової свідомості, кожної окремо взятою людини, то *засіб масової комунікації* доцільно визначити як соціальний інститут, який що забезпечує процеси отримання (збору), відпрацювання, інтерпретації й розповсюдження інформаційних повідомлень широким масам, на основі прийнятих й укорінених у певному суспільстві закономірностей. Робота мас-медіа здебільшого зводиться до забезпечення в межах окремого мікросередовища соціуму обміну суспільно значимою інформацією серед численних груп осіб за допомогою спеціальних організацій та соціальних об'єднань, а також технічних ресурсів для здійснення відповідних процесів збору, обробки й розповсюдження інформаційних матеріалів. Ефективність діяльності ЗМК залежить від рівня, сили й результату від впливу на економічну, політичну, культурну, соціальну та інші сфери державного й суспільного життя, а також взаємовідносинами з пропагандистською ціллю поширювати їхні ідеї або окремими виступами та практичним досягненням запланованого. Таке визначення найбільш повне, адже враховує специфіку діяльності ЗМК на сучасному етапі, тому є основоположним у нашій роботі. У контексті забезпечення інформаційної безпеки мас-медіа відіграють неоднозначну роль: залежно від смислового наповнення повідомлення інформація в

них може сприяти захисту національних інтересів та національного інформаційного простору, або ж навпаки, призводити до виникнення деструктивних процесів усередині суспільства [5].

Мас-медіа забезпечують представникам різних суспільних груп можливість публічно виражати свої думки, знаходити та об'єднувати однодумців, чітко формулювати та представляти в суспільстві свої інтереси. Без преси, телебачення, радіомовлення та їх прототипів у мережі Інтернет жоден громадянин не зможе правильно зорієнтуватися у політичних процесах, визначити свою політичну орієнтацію, прийняти відповідальні рішення. Наявність демократично організованих ЗМК, здатних об'єктивно висвітлювати суспільно значущі події, одна із найважливіших гарантій стабільності демократичної держави. Водночас історичний досвід свідчить, що ЗМК можуть служити різним, не тільки демократичним, цілям: як розвивати у людей прагнення до свободи, соціальної справедливості, допомагати їм у компетентній участі в політиці, так і духовно обмежувати, дезінформувати, залякувати населення, формувати недовіру і страх.

Найважливішою функцією мас-медіа є формування громадської думки серед членів того чи іншого суспільства. Ця функція полягає в сприянні своїй аудиторії у виробленні таких соціально-політичних орієнтацій та цінностей, які б відповідали об'єктивним умовам, за можливості більш адекватно відтворюючи практичну життєдіяльність суспільства в цілому. Саме у такому разі ЗМК можуть стати ефективним інструментом для досягнення особистої мети людини в історичному процесі розвитку соціуму.

Різні аспекти діяльності та впливу мас-медіа на формування громадської думки описані в працях таких українських дослідників, як А. Каверіна [3], О. Литвиненко [4], В. Ліпкан [5], Г. Почепцов [6], В. Різун [7], О. Холод [8], Л. Чік [9], А. Юричко [10] та інших. Проте сьогодні між дослідниками і науковими школами точаться дискусії щодо реальної оцінки впливу ЗМК. Важливо мати істинну оцінку такого впливу, без перебільшення, але без применшення його потужності й сили та наслідків, які він може завдати. Медіа-вплив демонструється переважно не як результат пропагандистської наполегливої дії ЗМК, а, навпаки, як побічний ефект від загальноновживаного в мас-медійних організаціях способу й методів роботи з обробкою новинного матеріалу, поширення його серед широкої аудиторії. Безпосередній вплив пропагандистських кампаній, навіть у випадках, коли їх проведення є спланованим фактом, все одно має свої рамки. Проте ЗМК та погляди населення, на формування яких вони впливають, є необхідною складовою всіх без винятку соціальних систем, особливо політичних. Вплив ЗМК на розуміння аксіологічної картини світу спричиняє зміну пріоритетів у політиці, перебудову системи цінностей, акцентування на окремо визначених фактах і повне нівелювання інших.

Потрібно відмітити, що потужність маніпулятивного мас-медійного впливу не потрібно переоцінювати. Реципієнти інформації зовсім не є пасивними об'єктами дії. Здатність ЗМК впливати на формування порядку денного і спрямовувати увагу публіки виявляється істотно обмеженою, якщо аудиторія цікавиться громадським життям, має тверді політичні переконання і доступ до альтернативних джерел інформації. У випадку, коли громадськість не розглядає політичні події й проблематику об'єктом свого зацікавлення, можливості ЗМК формувати уявлення про ситуацію нівелюються і є недостатніми для досягнення повноцінного результату.

Іншим напрямком наукових спорів виступає те, наскільки ЗМК покращують рівень поінформованості населення та сприяють збільшенню ступеня громадської активності його представників. Незважаючи на дискусійність питання, усі вчені єдині в думці про реальне існування медіа-впливу як невід'ємного фактора у діяльності ЗМК.

Починаючи з того часу, як був винайдений друкарський верстат у XV столітті, почали говорити про психологічний вплив ЗМК на суспільство. Такий вплив варто розглядати в ракурсі причинно-наслідкових зв'язків. Прикладом впливу ЗМК вже в історичному аспекті може бути й Помаранчева революція в Україні 2004 р., коли за допомогою мас-медіа повідомляли про порушення норм виборчого законодавства, кількість протестуючих тощо. Або ж, навпаки, замовчували й перефразували цю інформацію.

Апогеєм медіа-впливу на території постколоніальної України стала Революція Гідності 2013 – 2014 рр. та події весни 2014 р. із окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим і збройне вторгнення російських військ на Донбасі. Саме ЗМК сформували певний тип мислення населення, завдяки якому став можливий такий сценарій розвитку ситуації в країні.

Поряд із поняттям «вплив» часто вживається й термін «маніпулювання». Походження слова «маніпуляція» пов'язують з латинською назвою «manus», що в перекладі означає «рука (manipulus – пригорща, від manus і pie – наповнювати) [1, с. 89]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «маніпуляція» трактується як акт впливу на людей або керування ними зі спритністю, особливо із зневажливим підтекстом, як приховане керування або вплив. Сила й ефективність маніпулятивного впливу на масову свідомість за допомогою ЗМК залежить від низки чинників – рівень розвитку суспільства, стиль керівництва державою, законодавча база регулювання інформаційною діяльністю, обсяг приватного капіталу у фонді ЗМК, переконання власників мас-медіа й журналістів, редакторів. Але найголовнішим чинником є рівень розвитку суспільства.

Кожен вид ЗМК має свою специфіку, але всі мас-медіа маніпулюють свідомістю населення за допомогою слова. Із метою ефективного впливу

інформація повинна характеризуватися таким ознаками: 1) близькість (географічна, політична, культурна, ментальна); 2) доречність (повідомлення повинно стосуватися якомога більшої аудиторії); 3) оперативність (подавати інформацію якнайшвидше після того, як сталася подія); 4) цікавість, емоційна вибуховість (повідомлення має зачіпати різноманітні людські почуття: цікавість, заздрість, захоплення, злість); 5) розважальність (будь-які несерйозні чи кумедні факти відволікають увагу реципієнта, але дають змогу краще запам'ятати інформацію на основі аналогій).

Існують різні типи впливу на свідомість за допомогою слова: фрагментація, вибіркове подання інформації, звернення до аналогій і співставлень, імпліцитність змісту, редуціонізм, принципи подання цифрової інформації, повторення, цитатність. Дослідник Г. Шіллер розглядав *фрагментацію* як маніпулятивну форму комунікації. Тактика фрагментації реалізується у кількох варіантах відповідно до виду ЗМК: на радіо й телебаченні – це потік не пов'язаних між собою повідомлень; у друкованих ЗМК – незрозуміле для невтаємниченої особи розташування матеріалів на шпальтах газет, умисне розбиття однієї статті на частини. Найбільш яскравим прикладом фрагментації є заголовки та підзаголовки тексту. Тактика фрагментації цілісної картини спричиняє одностороннє висвітлення подій і допомагає сформувати ставлення аудиторії, яке відповідає інтересам ЗМІ.

Вибірковість інформації полягає в: а) акцентуванні на тих чи інших характеристиках об'єкта чи аспектах події; б) вибіркового висвітленні подій. Простежуючи розвиток ситуації у межах одного тексту, автор добирає з усього масиву подій, пов'язаних із нею, лише ті, що є підґрунтям для формування необхідних поглядів. *Використання аналогій та співставлень*. *Аналогія* – це один з формально-логічних методів дослідження дійсності в аналітичних жанрах і потужний засіб формування переконань, який допомагає вбудувати новий об'єкт у вже існуючу картину світу. Наприклад, «Тягнибок – це сьогоднішній Гітлер». Використання співставлення передбачає як пошук схожих, спільних рис, так і відмінностей («ми – вони»).

Імпліцитність змісту – це присутність у тексті прихованого смислу, пропущеної чи додаткової інформації (наявність підтексту). Прагматичне значення імпліцитної інформації охоплює широкий спектр завдань, зокрема, надання оцінки, посилення аргументації, підвищення атрактивності (привабливості) повідомлення для читача (глядача), оскільки у суб'єктивному плані набагато цікавішим для адресата є пошук прихованої інформації, співучасті у процесі створення повідомлення. Принцип *редуціонізму* полягає у поясненні складних явищ на підставі законів, притаманних більш простим явищам. На думку С. Кара-Мурзи, редуціонізм сучасних ЗМК – це зведення реальних суспільних проблем і явищ до гранично спрощених і легких для сприйняття

тверджень. Наприклад, наводяться свідчення очевидців чи уривок з розмови пересічних людей.

Принципи подання цифрової інформації.

Цифрова інформація може бути частиною тактики перебільшення чи навмисного применшення, коли автор використовує цифри або визначення, що не відповідають реальній дійсності. Тактику подання цифрової інформації як маніпулятивного прийому детально аналізує С. Кара-Мурза, визначаючи, зокрема, що на свідомість впливає сам вид числа у тексті, яке виглядає як «точний знак», але насправді створює образи у підсвідомості і є метафорою. Наприклад, «мільйони загиблих», «тисячі протестуючих».

Найефективніший спосіб пропаганди – *невпинне повторення* одних і тих самих тверджень, щоб до них звикли та приймали не розумом, а на віру. Людині здається переконливим те, що запам'ятала, навіть якщо запам'ятовування відбулося внаслідок чисто механічного повторення певної інформації. *Цитатність* присутня у текстах ЗМК у широкому розуміння поняття, тобто як включення у текст чужого мовлення у формі прямої та невластиві прямої мови: свідчень очевидців, коментарів офіційних осіб та експертів, а також як уведення уривків чужого тексту: цитат документів, художньої літератури, фольклору.

Акцентуючи увагу на цікавості й новизні фактів, незвичності, оригінальності думок як способу зацікавлення аудиторії, потрібно також відмітити важливість у журналістиці фактора особистості автора повідомлення. Авторську особистість можна визначити як опосередковану можливість заохотити потенційного слухача і читача. На думку В. Здоровеги, питання можна розглядати у двох аспектах [2]. Перший з них – це людина – герой розповіді. Працівники мас-медіа різних рівнів і видів у постійному пошуку за неординарними особистостями. Сьогодні результати таких пошуків реалізуються у жанрі інтерв'ю. Про авторитетність видання чи програми можна свідчити не лише через сукупність факторів, які пропонують вони реципієнтам, але водночас і на базі того, яких співрозмовників, героїв вони обирають для різних видів аудиторії. Наприклад, табloidні («жовта преса») мас-медіа мають власних дійових осіб – акторів, бізнесменів, естрадних зірок, відомих журналістів, політиків, експертів, науковців. Журналісти вишукують у їхніх біографіях приватні цікавинки, інтригуючі подробиці, незвичні історії, тощо. В інших видах ЗМК представлені ті ж самі герої, але вже з іншої точки зору. Мета такого спілкування – дізнатися про особу за допомогою розуміння її думок, учинків, професійних уподобань, приватних інтересів. Усе це можна визначити персоніфікацією для думаючої публіки думаючих людей. Другим аспектом виступає власне особистість автора-журналіста. Авторитет його має неабияке значення з метою утвердження переконань, поглядів реципієнтів. Проте безпосередньо перед

інформаційним впливом на споживача, інформація має бути спочатку відповідно подана, отримана, сприйнята і в кінці-кінців засвоєна.

Численні наукові дослідження доводять безперечність факту того, що засвоюваність інформації залежить як від форми подачі, змісту повідомлення, так і від рівня довіри до того, хто її створив. У споживача, який постійно читає певні газети чи дивиться телеканали, з часом формуються свої думки щодо різних журналістів авторів – репортерів, кореспондентів, ведучих, оглядачів. Відомий український журналіст О. Кривенко визначив цю закономірність так: «Не берімо на себе тягар казати правду. Ми не кажемо істини, бо ми її не знаємо. Ми не творимо фактів, лише допомагаємо іншим дізнатися про ці факти. Ми не даємо оцінок фактам, лише допомагаємо іншим зробити висновки з наведеної нами інформації» [2, с. 64].

У постколоніальному суспільстві найбільш яскраво різноманітні технології маніпулювання громадською думкою виявляються під час виборчої кампанії. Часто в літературі дослідники такі технології називають «брудними». Крім зазначених методів впливу ЗМІ на масову свідомість, які часто називають традиційними, існують також і нетрадиційні – так звані методи 25-го кадру й ATL-технології. *ATL-технології* (з англ. above-the-line – над лінією) – реклама в ЗМК, що базується на поєднанні особливостей впливу кольорів і звуків на сприйняття інформації людиною. Наприклад, реклама про волонтерську допомогу літнім людям була розміщена на яскраво червоному фоні, який, за свідченням психологів, є «агресивним» і став причиною негативних результатів акції, реклама якої подавалася у ЗМІ. Більш спокійно сприймається інформація про небезпечні події, якщо за кадром грає спокійна мелодія. *25-ий кадр* – зображення або ж текстове повідомлення, що подається через ЗМІ з метою досягнення мети через задіяння підсвідомості. Це методика впливу на свідомість і підсвідомість людини за допомогою прихованої інформації чи додаткових кадрів. Для того, щоб людське око під час перегляду фільму чи телепередачі не помічало переходів між кадрами, за секунду повинні змінитися 24 кадри. 25-й кадр свідомістю не сприймається, але він може діяти на підсвідомість. Учені довели, що 97 % психологічної діяльності людини відбувається на підсвідомому рівні, і лише 3 % – на свідомому. До цього часу питання про реальне існування 25-го кадру залишається невирішеним, але саме за допомогою нього у світовому політикумі часто дискредитують опонентів. Звинувачення, навіть непідтверджені, у використанні заборонених методик впливають на погляди людей.

Отже, постколоніальна доба принесла новий етап у процес розвитку українського суспільства – відбулася переорієнтація світосприйняття та механізмів забезпечення життєдіяльності держави в цілому та окремого громадянина зокрема. Головною рушійною силою економіки наразі стає інформація та знання як системоутворюючі чинники, від яких

залежать інші сфери буття людини. За таких умов нового значення набуває поняття «безпеки», оскільки глобалізація як результат трансформації суспільства принесла незнані до цього часу виклики й загрози – інформаційні, від ефективності захисту й знешкодження яких залежить стабільне функціонування соціуму загалом. Найбільш сильним інформаційний вплив відчутний на рівні держави, тож сьогодні постійно зростає увага до інформаційної безпеки саме держави, оскільки лише на цьому рівні можливо достатнім чином убезпечитися від зовнішніх посягань на таку невід'ємну державотворчу складову, як суверенітет. Саме потужність і захищеність національного інформаційного простору за сучасних реалій визначає територію і кордони, а також роль та місце країни на міжнародній арені.

ЗМК як посередники й ретранслятори інформації між комунікантом і реципієнтом відіграють визначальну роль у сприйнятті й відтворенні споживачами інформаційних повідомлень реальної картини світу. Саме мас-медіа є основними фундаторами суспільної думки, їхній вплив є досить потужним і саме вони формують дійсність. У випадках цілеспрямованого викривлення інформації, що часто спостерігається у сучасному світі, люди втрачають відчуття реальності й починають жити у створеному для них віртуальному світі. Така ситуація здатна спричинити виникнення як локальних, так і глобальних конфліктів, що у результаті призводить аж до виникнення збройних конфліктів і втрати національного інформаційного суверенітету країни.

Всі ці деструкції пов'язані з феноменом культурного імперіалізму, який тотально порушує інформаційну безпеку поневолених народів. Тому проблемні аспекти цієї інтерпретації необхідно досліджувати з використанням постколоніальної теорії. Категоріальний статус поняття «постколоніалізм» в інформаційній сфері пов'язаний із проблемами невизначеності, розпливчастості й багатозначності в рамках постколоніальної теорії. Тому необхідно уточнити його сутність і основні риси.

Перспективними напрямками для подальших досліджень є контент-аналіз повідомлень у вітчизняних ЗМК, які сприяють продовженню гібридної війни в Україні.

1. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах. – Львів : РАД, 1994. – 147 с.
2. Здорова В. Й. Теорія й методика журналістської творчості. – Львів : ПАІС, 2000. – 180 с.
3. Каверіна А.С. Проблема пропаганди в українському медіапросторі // Грані. Соціологія. – № 11/1 (127). – Х. : 2015. – С. :97–101.
4. Литвиненко О. В. Інформаційні впливи та операції : теоретико-аналітичні нариси. - К. : НІСД, 2003. - 239 с.
5. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції. – К. : КНТ, 2006. – 279 с.
6. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2015. – 495 с.
7. Різун В. В. Загальна характеристика масово-інформаційної діяльності. Лекція перша / В.

В. Різун. – К. : Інститут журналістики КНУ імені Т.Шевченка, 2000. – 118 с.

8. Холод О. Маніпуляція суспільством: мутація й інмутація як концепції соціально-комунікаційних технологій // Соціальні комунікації. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/239>.

9. Чік Л. Засоби мовного маніпулювання у сучасних ЗМІ // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки. – 2015. – № 5. – С. 121–123.

10. Юричко А. В. Інформаційні маніпуляції у повідомленнях світової періодичної преси в контексті інформаційної безпеки України: стан та шляхи протидії : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут журналістики. – К., 2007. – 19 с.

References:

1. Grigorash, D. S. (1994) *Zhurnalistyka u terminakh i vyrazakh* [Journalism in terms and expressions]. RAD. L'viv. 147 pp. (in Ukr.).
2. Zdroveha, J. W. (2000) *Teoriya j metodyka zhurnalists'koyi tvorchosti* [Theory and methodology of journalistic work]. PAIS. L'viv. 180 pp. (in Ukr.).
3. Kavierina, A. S. (2015) *Problema propahandy v ukrainskomu mediaprostori* [The problem of propaganda in the Ukrainian media space] // *Hrani. Sotsiologia*. № 11/1 (127). Kharkiv. P. : 97-101 (in Ukr.).
4. Lytvynenko, O. V. (2003) *Informatsiini vplyvy ta operatsii : teoretyko-analitychni narisy* [Information Influences and Transactions]. NISD. Kyiv. 239 pp. (in Ukr.).
5. Lipkan, V. A. (2006) *Informacijna bezpeka Ukrainy v umovah yevrointegraciyi* [Information Security Ukraine in terms of European integration]. KNT. Kyiv. 279 pp. (in Ukr.).
6. Pocheptsov, H. (2015) *Suchasni informatsiini viiny* [Modern information wars]. Kyivo-Mohylianska akademiia. Kyiv. 495 pp. (in Ukr.).
7. Rizun, V. V. (2000) *Zahalna kharakterystyka massovo-informatsiinoi diialnosti: Lektsiia persha* [General characteristics of mass-information activity]. Instytut zhurnalistyky KNU T. Shevchenka. Kyiv. 118 pp. [in Ukr.].
8. Kholod, O. *Manipulatsiia suspilstvom: mutatsiia y inmutatsiia yak kontseptsii sotsialno-komunikatsiinykh tekhnologii* [Manipulation by society: mutation and immutation as a concept of social and communication technology] // *Sotsialni komunikatsii*. Source : <http://social-science.com.ua/article/239>.
9. Chik, L. (2015) *Zasoby movnoho manipuliuvannia u suchasnykh ZMI* [Means of linguistic manipulation in modern media]// *Literaturnyi protses*. № 5. P. : 121-123. [in Ukr.].
10. Yurychko, A. V. (2007) *Informatsiini manipulatsii u povidomlenniakh svitovoi periodychnoi presy v konteksti informatsiinoi bezpeky Ukrainy* [Information manipulations in the reports of the world's periodical press in the context of information security of Ukraine]. Kyiv. 19 pp. [in Ukr.].